

Резервисани сопствени удео и право на стицање удела као новине у Закону о привредним друштвима

У наш правни систем уведен је нов правни институт – резервисани сопствени удео, као и нов финансијски инструмент – право на стицање удела, па су наведене новине биле предмет разматрања у овом тексту.

Законом о изменама и допунама Закона о привредним друштвима („Сл. гласник РС”, бр. 91/2019 од 24. 12. 2019. године, ступио је на снагу 1. 1. 2020, осим одредаба чл. 1, 2, 3, 4, 5. и 6. овог закона, које се примењују од 1. 4. 2020. године) уведен је нов правни институт – резервисани сопствени удео, као и нов финансијски инструмент – право на стицање удела. Увођење ових новина образложено је тиме што је сам Закон о привредним друштвима од нарочитог значаја за стварање повољног пословног окружења за развој привреде Републике Србије и пословање привредних субјеката на територији Републике Србије, као и да је иницијатива за увођење наведених новина поднета у циљу проналажења модела награђивања запослених, менаџмента и трећих лица (инвеститора, консултаната и сл.) у друштву с ограниченом одговорношћу.

Шта ове новине конкретно значе, тј. шта се конкретно мења у „пословном окружењу” у нашој земљи? **Стварање резервисаног сопственог удела омогућава се издвајањем које врше чланови друштва од својих уплаћених и унетих удела.** Дакле, чланови друштва са ограниченом одговорношћу преносе део свог удела на друштво, па тај пренети удео постаје сопствени удео друштва, али не било какав сопствени удео, већ сопствени удео резервисан за посебне намене. Наиме, овај резервисани сопствени удео служи као извор новог финансијског инструмента – права на стицање удела, који свом имаоцу даје право да стекне одређени проценат удела из резервисаног сопственог удела и то одређеног дана по одређеној цени.

Један од циљева наведених новина јесте, како се и у образложењу доносиоца закона наводи, да пронађе модел награђивања. На пример, уколико постоји друштво са ограниченом одговорношћу које има потенцијал за развој, али тренутно нема средстава да плати менаџере или консултанте, или

је том друштву потребан инвеститор како би се развијало, оно треба да понуди наведеним лицима нешто због чега би она пристала да раде, обаве одређене услуге или да инвестирају. С обзиром на то да, по претпоставци, друштво нема средстава, његови чланови могу да издвоје одређени део својих удела и пренесу их на друштво, а да менаџерима, запосленима, консултантима, инвеститорима и др., уз њихову сагласност, дају право да одређеног дана по одређеној цени тај удео друштва откупе. Уколико је друштву са ограниченом одговорношћу потребан нпр. менаџер, овакав модел је пожељан зато што је менаџер мотивисан да ради и унапређује пословање. Што друштво боље послује, удели друштва више вреде, па ће самим тим више вредети и резервисани сопствени удео који менаџер има право да купи одређеног дана по одређеној цени, без обзира на то колико ће удео стварно вредети у том тренутку. Исто важи и за инвеститора, консултанта и запосленог. Они су мотивисани да друштво послује што боље, као и да друштво, па и његови удели вреде више, како би себи прибавили већу вредност преко веће вредности удела који стичу.

Овај модел је замишљен тако да промени или барем понуди алтернативу стандардном моделу пословања у Републици Србији, у ком менаџер, консултант и друга лица извршавају своје обавезе за одређену накнаду, која евентуално може да буде одређена у варијабилном износу или да у неком делу зависи од учинка. Уместо овог уобичајеног приступа, настоји се да се новинама у Закону о привредним друштвима уведе „принцип подељене одговорности” или „принцип заједничког подухвата”, по ком су и власници друштва и лица која са друштвом ступају у одређене односе директно заинтересовани за бољитак друштва.

Како ће у пракси изгледати наведене Законом предвиђене радње најбоље ће се разумети уколико се објасни на хипотетичком примеру.

Пример

Петар и Мирко су основали друштво са ограниченом одговорношћу „Јабука”, које би се бавило откупом јабуке од пољопривредних газдинстава у Републици Србији и њиховим извозом за Русију. И један и други су у ово привредно друштво уложили сву своју уштеђевину од по 500.000 динара, тако да основни капитал привредног друштва „Јабука” износи укупно 1.000.000 динара. Дакле, сходно својим улозима, Петар и Мирко имају по 50% удела у наведеном привредном друштву. Њих двојица покушавају да започну бизнис, па остварују контакте са пољопривредним произвођачима. Међутим, убрзо схватају да немају довољно новца како би откупили почетни контингент јабука, нити имају довољно веза и контаката како би се на ваљан начин представили пољопривредним произвођачима. Да би ову своју невољу решили, обраћају се Пуниши, јер знају да има доста новца, али и Радиши, који је надалеко познат пољопривредник, са великим угледом међу пољопривредним произвођачима. Међутим, зашто би им Пуниша и Радиша помогли уколико Петар и Мирко немају новца да их адекватно исплате за инвестицију, односно труд? Да би овај проблем отклонили и заинтересовали ову двојицу, чланови „Јабука” д. о. о. излажу им своју пословну идеју и убеђују их да њихов пословни план има много изгледа за успех. Петар и Мирко затим издвајају сваки по 20% удела и оснивају два резервисана сопствена удела. Након тога, Петров удео у „Јабука” д. о. о. износи 30%, Мирков исто толико, док су резервисани сопствени удели привредног друштва „Јабука” д. о. о. 40%. Њих двојица од ових резервисаних сопствених удела издају Пуниши и Радиши два права на стицање удела. На основу ових права на стицање удела Пуниша и Радиша имају право да 31. 8. 2022. године откупе сваки по 20% удела у Привредном друштву „Јабука” д. о. о. по цени од 200.000 динара. Након тога, Пуниша у Друштво инвестира потребна средства и механизацију, а Радиша неуморно ради и промовише „Јабука” д. о. о. код својих пријатеља и познаника – пољопривредних произвођача. Њих двојица су, уз Петра и Мирка, толико посвећени и ажурни да „Јабука” д. о. о. до средине 2022. године постаје лидер на тржишту јабука. Процењује се да имовина „Јабука” д. о. о. на дан 31. 8. 2022. године вреди не-

колико милиона евра, а Пуниша и Радиша тог дана купују по 20% удела у овом привредном друштву за по 200.000 динара, захваљујући свом праву на стицање удела.

Друштво може, као што се могло видети на претходном примеру, **да има више резервисаних сопствених удела, чији проценат у основном капиталу не може да буде већи од 40%**. Такође, друштво може да стекне резервисани сопствени удео само од удела који су у целости уплаћени, односно унети. Дакле, уписани а неуплаћени или неунети улози не могу да буду урачунати у резервисани сопствени удео друштва. Одлуку о стицању резервисаног сопственог удела доноси скупштина друштва обичном већином, а он може да се стекне само од удела чланова који су гласали за одлуку о стицању резервисаног сопственог удела. Дакле, уколико у друштву постоје три члана, од којих два, који укупно имају нпр. 60% удела, гласају да друштво стекне резервисани сопствени удео, док један, који има 40% удела, гласа против, резервисани сопствени удео може да се стекне само од удела чланова који су гласали. **Друштво по основу резервисаних сопствених удела нема право гласа нити се ти удели рачунају у кворум скупштине. Резервисани сопствени удео не даје право на учешће у добити.**

Као што се могло видети, резервисани сопствени удео формира се ради издавања финансијског инструмента – права на стицање удела. Ако из резервисаног сопственог удела није издат ниједан финансијски инструмент (право на стицање добити), друштво може:

- 1)** да донесе одлуку о подели тог резервисаног сопственог удела на више нових резервисаних сопствених удела;
- 2)** да донесе одлуку о поништају тог резервисаног сопственог удела, када је у обавези да спроведе поступак смањења основног капитала.

Овде је законодавац остао недоречен јер није предвидео у ком року је друштво дужно да изда право на стицање добити рачунајући од дана стварања резервисаног сопственог удела. Такође остаје недоречено шта се постиже поделом резервисаног сопственог удела на више нових резервисаних сопствених удела.

Друга важна новина Закона о привредним друштвима је, као што је већ наведено, увођење новог финансијског инструмента – права на стицање удела. Овај финансијски инструмент има свог носиоца, а то је оно лице у чију је корист поменуто право установљено. Осим тога, он не може бити

предмет залоге нити наслеђивања. На њега се примењују одредбе закона којим се уређује тржиште капитала које се односе на Централни регистар, депо и клиринг хартија од вредности. Скупштина друштва са ограниченом одговорношћу доноси одлуку о његовој емисији. **Важно је напоменути да наведени финансијски инструмент произлази из резервисаног сопственог удела, тако да је једини циљ стварања резервисаног сопственог удела управо емисија овог финансијског инструмента.**

Битни елементи одлуке скупштине о емисији права на стицање удела су:

- 1.** њихов број (да ли се издаје једно право на стицање удела или више њих);
- 2.** идентификација резервисаног сопственог удела из ког се издавање врши;
- 3.** подаци о носиоцу права;
- 4.** проценат удела који ималац стиче у односу на резервисани сопствени удео;
- 5.** цена;
- 6.** датум емисије;
- 7.** дан доспећа и
- 8.** услови под којима финансијски инструмент – право на стицање удела може да се поништи пре дана доспећа.

Друштво је дужно да одлуку о емисији достави Централном регистру у року од пет радних дана

од дана доношења, ради уписа и регистрације финансијског инструмента права на стицање удела на законите имаоце.

Право на стицање удела може да се реализује самим стицањем удела, а може и да се поништи.

Изменама Закона регулисана су и питања поништаја овог инструмента и располагања неискоришћеним делом, затим питања посебних случајева доспелости приликом ликвидације, статусне промене и промене правне форме, као и питања судске заштите итд.

Уместо закључка

Поставља се питање колико је увођење новог института и новог финансијског инструмента оправдано. Наиме, Закон о привредним друштвима нарочито је пре измена од 2018. године имао доста правних празнина и недоречености, па чак и нелогичности, а неки од ових недостатака још увек нису отклоњени. Поставља се питање постоје ли кадровски капацитети у надлежним институцијама који би све промене испратили и адекватно им се прилагодили, имајући у виду да и у вези са до сада важећим одредбама постоји низ проблема који кроз праксу или евентуално новим изменама закона треба да се реше.

ПС